

Posudek vedoucí na diplomovou práci Michala Janáka na téma *Mezinárodně právní aspekty používání bezpilotních letounů v moderním ozbrojeném konfliktu*

Moderní ozbrojené konflikty přinášejí mnoho nových jevů, se kterými právní úprava mezinárodního humanitárního práva původně nepočítala. Vystává tak otázka, zda jsou stávající normy pro regulaci těchto jevů dostatečné, nebo je potřeba je určitým způsobem modifikovat, popř. doplnit. Jedním z jevů, které jsou v poslední době hojně diskutovány jak v médiích, tak mezi odborníky na mezinárodní humanitární právo, je využívání bezpilotních letounů známých pod anglickým názvem drony. Toto využívání bývá považováno za právně i morálně problematické proto, že se v něm omezuje role lidského faktoru a o realizaci vojenských akcí zde, přinejmenším na první pohled, rozhodují stroje. Opravdu jsou ale drony natolik novým fenoménem, aby je stávající úprava nedokázala podchytit? A ohrožuje jejich použití základní zásady mezinárodního humanitárního práva? Právě nad těmito otázkami se zamýšlí diplomová práce Michala Janáka.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Aktuálnost tématu je zjevná. Drony se ve větší míře využívají v ozbrojených konfliktech teprve v posledních letech, zdá se ale zřejmé, že v budoucnu bude tento trend dále posilovat. Jistou nevýhodou aktuálnosti (novosti) tématu je to, že k němu existuje zatím jen relativně malý počet sekundárních (a tím spíše primárních) zdrojů. To autora nutilo čerpat ve velké míře z internetových zdrojů včetně různých, zejména armádních blogů. Nedostatek relevantních zdrojů současně určuje vyšší náročnost tématu, jehož zpracování vyžadovalo velký vlastní vklad. Náročnost je dána i tím, že kromě aspektů právních se diplomant musel podrobněji seznámit rovněž s technickou stránkou dronů, neboť pochopení tohoto aspektu je významné po určení toho, nakolik se operace realizované za pomoci dronů odlišují od operací vedených prostřednictvím klasických pilotovaných letadel. V této souvislosti stojí za ocenění, že diplomant využíval odborné pomoci předního českého experta na drony a na mezinárodní humanitární právo, pplk. Mgr. Otakara Foltýna z Generálního štábu AČR.

2. Formální stránka práce a využití zdroje:

Práce o celkovém rozsahu 81 strana (z toho 71 strana vlastního textu) je logicky rozčleněna do úvodu, tří kapitol a závěru. K nim je připojen seznam použitých zdrojů, seznam zkratk, česky a anglicky psané abstrakty a výčet klíčových slov. Součástí práce je také obrazová příloha, která obsahuje obrázky a schémata dronů užitečná k pochopení jejich specifických rysů. Práce se nečte úplně snadno, protože autor má osobitý styl a v práci je navíc ne úplně zanedbatelný počet gramatických a stylistických chyb a neobratností. Jak již

bylo řečeno, diplomant při zpracování tématu hojně vycházel z internetových zdrojů. Využity jsou i sekundární texty, které jsou k tématu k dispozici (texty Petry Ochmannové a Frédérica Mégreta aj.), a primární prameny mezinárodního humanitárního práva (zejména Ženevské úmluvy a Dodatkové protokoly k nim, což si zaslouží ocenění, Obyčejová studie MVČK). Práce se zdroji je standardní, způsob jejich citování odpovídá české normě. Zarazí pouze to, že v bibliografii nejsou zdroje řazeny abecedně, což komplikuje orientaci v nich.

3. Obsahová stránka práce:

Diplomant si v práci klade dva cíle, a to zjistit, zda jsou bezpilotní letouny, jako takové, zakázaným prostředkem vedení války, a určit, jestli je způsob jejich použití v souladu s humanitárním právem. Identifikace těchto dvou odlišných právních otázek považují za jednu z přidaných hodnot práce. Zodpovězení otázek předchází úvod do problematiky dronů a do mezinárodního humanitárního práva, předložený v prvních dvou kapitolách práce. První kapitola stručně informuje o historii využívání dronů a o jejich technických parametrech. Jako zvláště zajímavou hodnotím kapitolu věnovanou kategorizaci bezpilotních letadel, která dává velmi dobrou představu o tom, jak pestrou kategorií drony vlastně jsou a v jak různorodých situacích a s jak odlišnými cíli mohou být nasazovány. Druhá kapitola vymezuje pojem ozbrojený konflikt, charakterizuje dva hlavní typy těchto konfliktů a identifikuje konkrétní prameny a ustanovení vztahující se na použití bezpilotních letadel. Zaujme hlavně informace o *Manuálu mezinárodního práva upravující vzdušné a raketové konflikty* z roku 2009, neboť tento prameny zatím není v odborné literatuře příliš diskutován.

Těžiště práce představuje třetí kapitola věnovaná právní analýze podstaty a použití dronů. Diplomant nejprve zkoumá, zda bezpilotní letouny samotnou svou podstatou porušují mezinárodní humanitární právo, tj. zda se jedná o zakázaný bojový prostředek. Vychází při tom primárně z článku 35 Dodatkového protokolu I, který zakazuje *používat „zbraně /.../, které by svou povahou způsobovaly nadměrná zranění nebo zbytečné útrapy“* (odst. 2). Ustanovení platí pro mezinárodní ozbrojené konflikty, Obyčejová studie MVČK ale prokazuje, že zásada v něm vyjádřená je aplikovatelná rovněž v ozbrojených konfliktech vnitrostátních. Diplomant dospívá k závěru, že bezpilotní letouny samy o sobě *„zbraní /.../, která by svou povahou způsobovala nadměrná zranění nebo zbytečné útrapy“* nejsou, a že tedy jejich nasazení v boji není mezinárodním humanitárním právem *a priori* zakázané. S tímto závěrem je možno souhlasit.

V další části kapitoly se diplomant zamýšlí nad tím, jaké právní problémy vznikají při použití bezpilotních letounů. Nejprve posuzuje tzv. taktiku double tap, v rámci které jsou

drony použity ke druhému úderu na již dříve zasažený cíl, resp. oblast. Práce konstatuje, že použití dronů v operacích double tap protiprávní není, je ovšem třeba vyvarovat se útoků na určité chráněné skupiny osob (např. zraněné kombatanaty, zdravotníky aj.). Dále diplomant posuzuje vliv použití dronů na dodržování klasických zásad haagského práva, tedy zásady rozlišování, prevence a proporcionality. Zjišťuje zajímavý fakt, že užití dronů může dodržování těchto zásad stranám v konfliktu spíše usnadnit. Poslední část kapitoly je stručně věnována statusu osob zapojených do obsluhy dronů.

V závěru práce diplomant shrnuje poznatky, ke kterým při řešení práce dospěl. Osobně za nejzajímavější považuje zjištění, že bezpilotní letouny nejsou z pohledu mezinárodního humanitárního práva natolik odlišným prostředkem vedení války, jak se obvykle udává, a že mnohdy mohou dodržování mezinárodního humanitárního práva spíše napomoci, než jej činit nemožným či komplikovaným. Užitečný je rovněž odkaz na nejnovější vývoj v oblasti dronů, který směřuje k nahrazení letounů založených na principu tzv. remote control k výrazně samostatnějším letounům, schopným vyhodnotit situaci autonomně. Tento vývoj je současně jasným důkazem toho, že téma nových technologií a schopnost mezinárodního humanitárního práva reagovat zůstane aktuálním i do budoucna.

4. Závěry a otázky k zodpovězení během obhajoby:

Diplomová práce Michala Janáka nazvaná *Mezinárodně právní aspekty používání bezpilotních letounů v moderním ozbrojeném konfliktu* splňuje nároky kladené na diplomové práce na Právnické fakultě UK, proto ji **doporučuji** k obhajobě. Práce se zaměřuje na aktuální a zajímavé téma, je psána kompetentně a přehledně, klade si relevantní otázky a dává na ně hodnověrné odpovědi opřené o důkladné studium tématu. Během obhajoby by se diplomant mohl vyjádřit k následujícím **otázkám**:

1. Práce stručně zmiňuje článek 36 Dodatkového protokolu I týkající se nových zbraní, blíže ale toto ustanovení nerozvádí. Jaké konkrétní důsledky má toto ustanovení pro drony a popř. další moderní prostředky vedení ozbrojených konfliktů?
2. V závěru práce diplomant zmiňuje úvahy o samostatné mezinárodní úmluvě týkající se dronů (str. 61). V jakém stádiu tyto úvahy jsou? Existuje již nějaký návrh smluvního textu? Co by takový návrh mohl obsahovat?

V Praze dne 7. dubna 2013

JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA
Vedoucí diplomové práce